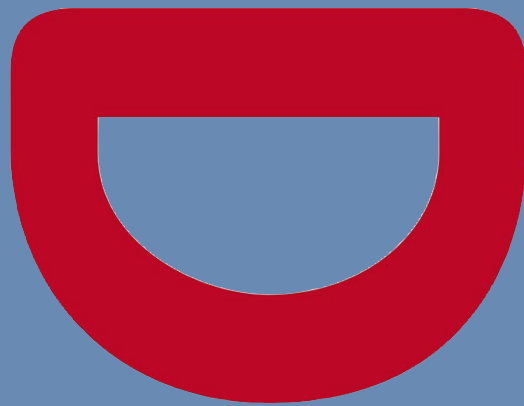

Designåret 2005 bjöd på en hel del domstolsfall om design och vad passar väl bättre än att bjuda på en summerande artikel om dessa. Vill du redan innan du läst veta utfallet, så var det positivt för formgivarna.

Designskyddet 2005

Lyckosamt år för designskyddet

DESIGNÅRET 2005

Av Christer Löfgren

Det första numret under Designåret, nr 01/2005, hade skyddet av design som huvudtema. Det är som bekant många juridiska vägar som kan nyttjas för att hävda ett skydd för design och då gjordes en genomgång av de olika alternativen kopplat till exempel på hur design har bedömts av domstolar och registreringsmyndigheter. Intressant nog har det visat sig så här med facit i hand att 2005 också blev ett riktigt designår i domstolarna. Utan att ha gjort någon närmare uträkning borde 2005 vara ett av de år då flest designfall har varit uppe för bedömning i svenska domstolar.

I denna artikel kommer en kortfattad genomgång över bedömningar som har

gjorts under 2005. Det hela delas upp i de olika skyddsformerna. Flest fall, drygt 10 stycken, gäller vilseledande efterbildning enligt marknadsrätten och kommer från Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen. Tyvärr är de samtidigt så många att de inte får plats i denna artikel. Istället följer vi upp denna sammanställande artikel med en till i nästa nummer av BrandNews.

Av de skyddsformer som tas upp är designskyddet och varumärkesskyddet i stor utsträckning EU-baserat, eftersom man kan erhålla skydd både genom EG-registreringar gällande i samtliga 25 EU-länder och nationellt. Bedömningarna för nationella svenska registreringar följer praxis på EU-nivå nära.

Skall man notera en trend så är det att det fortfarande är lite svårt att få skydd för design direkt när den är ny, om man inte utnyttjar själva designskyddet, som även kallas mönsterskydd och skydd för formgivning. Kraven för att få igenom designregistreringar, endera svenska eller EG-registreringar, är inte så särskilt höga.

När designen väl är använd och känd så blir skyddet avsevärt bättre. Då är det enklare att få igenom varumärkesregistreringar och marknadsrätten erbjuder dessutom ett starkt skydd.

Som denna genomgång visar, finns det också all anledning att se upphovsrättens brukskonstskydd som ett bra alternativ för skydd för design.

Designskydd

BÅDE I SVERIGE OCH EU

För designskydd krävs att designen:
- är ny

- har särprägel i fackfolkets ögon

BMW använde EG-designregistreringar när man vill få ett snabbt stopp på försäljning av "Replica"- och "Original-look"-fålgar. Tre registrerade fålgmodeller var aktuella och Borås tingsrätt beslöt om ett snabbt interimistiskt förbud, inträngsundersökning (husrannsakan med kronofogde istället för med polisen) och säkerhetsåtgärder så att alla fålgarna beslagtogs. Fallet gäller även lösa emblem och i den delen stöder sig BMW på EG-varumärkesregistreringar. Fallet behandlas nu vidare för att även få en dom i tingsrätten.

Design i Högsta domstolen

Högsta domstolen (HD) lyckades, symboliskt kan tyckas, komma med en dom i ett designmål under Designåret. Det handlade om försäljningssuccén med köksredskap i nylon som säljs under varumärket GASTRO MAX. Restaurang- och storköksleverantören Merx saknade just nylonredskap i sitt sortiment. Lösningen blev att de visade upp GASTRO MAX-redskapen för en kinesisk

Originalen ovan. De importerade kopiorna till höger.

tillverkare och hävdade att de sa till tillverkaren att de ville ha modifierade varianter på dessa. I sin produktkatalog hade Merx bilder på originalredskapen. De redskap som kom som prov till Merx i Sverige var emellertid direkta kopior.

Originalproducenten Formsprutarna hade svenska designregistreringar för redskapen och stämde Merx både för designintrång och enligt marknadsföringslagen för bilderna i katalogen. Målet i Marknadsdomstolen förlorade Formsprutarna.

Bättre gick det i designstriden. Där vann Formsprutarna i Göteborgs tingsrätt. Hovrätten för Västra Sverige höll emellertid inte alls med utan friade Merx helt pga att hovrätten ansåg att Merx utnyttjande av de skyddade designerna låg inom ramen för vad som är tillåtet och i ett fall, importen av provexemplar, inte alls var meningen.

HD ansåg att tingsrätten hade mer rätt än hovrätten och fällde Merx för intrång. HD inledde med konstaterandet att designskyddet var svagare fram till 2002, än det är idag med den EU-harmoniserade

ensamrätten, och att fallet gällde reglerna före 2002. Tack var det fälldes Merx inte för intrång för att de hade använt GASTRO MAX-redskapen som förlagor och beställt en stor mängd redskap från Kina. Själva tillverkningen av kopiorna hade inneburit intrång om den skett här, men nu var det ju i Kina, noterade HD.

När det gällde importen av provexemplaren konstaterade HD att även om det var den kinesiska tillverkaren som hade gjort fel och inte modifierat designen utan tillverkat direkt kopior så skedde rent objektivt sett ett intrång av Merx när de tog emot redskapen här i landet.

Det innebar också intrång, uppsåtligt sådant vilket ger högre "straff", när Merx använde GASTRO MAX-redskap i sin katalog och sin produktutställning utan att på något vis ha säkrat leveransen av redskap från Formsprutarna. Att dessutom acceptera en beställning från Finland på redskap utifrån vad finländarna hade sett i katalogen innebar också ett intrång i sig.

**Varumärkesskydd
för 3-D-utformningar**

BÅDE I SVERIGE OCH EU

Varumärkesskydd för 3-D-utformningar

BÅDE I SVERIGE OCH EU

För att få registrera en tredimensionell design som varumärke krävs:

- att den har särskiljningsförmåga, dvs uppfattas och fungerar som ett varumärke i sig. Eftersom det naturliga är att designen är kopplad till produkten blir den avgörande frågan allt som oftast om designen skiljer sig i tillräcklig mån från de produkt- och förpackningsutformningar som redan finns i den aktuella produktkategorin.

- att den inte heller är huvudsakligen tekniskt betingad.

Här följer fem bedömningar från Patentbesvärsrätten. I de flesta av dessa fall inledde PBR med en hänvisning till EG-domstolen när den bedömde registrerbarheten i tvättmedelstabletter. Då sa nämligen domstolen att endast utformningar som "kraftigt avviker" från gängse utformningar i den aktuella branschen kan anses ha särskiljningsförmåga. PBR påpekar dock i fallet med brännvinsflaskan här nedan att "kraftigt" är mer eller mindre en felöversättning. Kravet för registrerbarhet skall enligt PBR nämligen vara att designen skiljer sig i "betydande mån" från tidigare design.

I de fall särskiljningsförmågan inte räcker i sig, kan man ju också arbeta upp en sådan förmåga.

Inte i sig, men...

Så sent som den 29 december 2005 fick Mag Instruments ett positivt besked från PBR. Även om utformningen av MINI MAG-LITE-ficklampa inte hade tillräcklig särskiljningsförmåga i sig, så var ficklampasdesignen så känd genom den användning som har skett att den numer uppfattas som ett varumärke. En marknadsundersökning, som visserligen PBR såg som väl begränsad med

300 intervjuer på tre orter, visade att 66 procent kopplade ihop ficklampan med Mag-Lite.

Backar vi tillbaka till början av året så nekade då PBR registrering av en flaskutformning. Det gällde en flaska för rengöringsmedel. Unilever menade att flaskan har tillräcklig särskiljningsförmåga genom den snedställda hatten och toppen samt ringen med runda urgröpningar runt flaskan. De pekade även på att flaskans utformning har registrerats i många länder bl.a. i våra nordiska grannländer. Varken patentverket eller PBR vek sig utan nekade till registrering för flaskans form, den ansågs inte skilja sig nämnvärt från andra flaskor för rengöringsmedel.

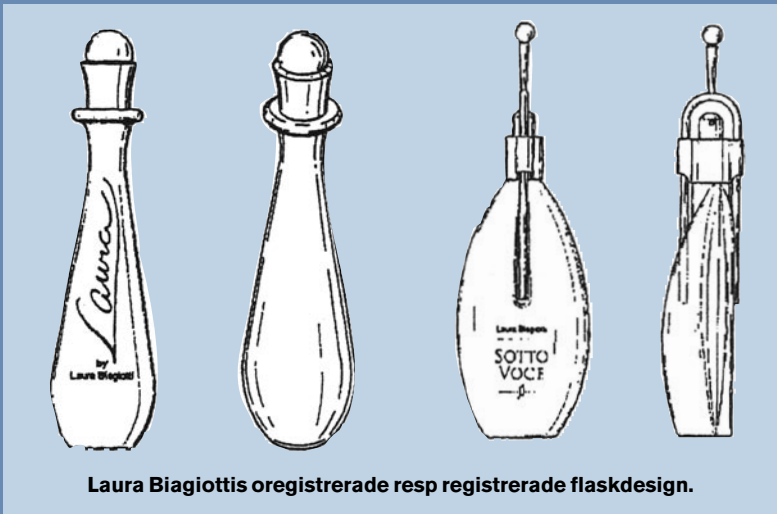
Unilever fick ändå igenom sin ansökan, men med reservationen, kallad disclaimer, om att registreringen inte omfattar flaskans utformning.

Bilden på DOMESTOS som Patent- och registreringsverket samt Patentbesvärsrätten hade att ta ställning till.

I några fall om parfymflaskor för LAURA BIAGIOTTI-märket kom PBR till olika slutsatser. Bedömningarna visar tydligt hur det krävs något extra för att få en flaskdesign registrerad på det designtäta parfymområdet. Den ena flaskan har en elegant slank droppform och avfärdades kort med att den inte skilde sig "på något betydande sätt" från andra flaskor för parfym.

Den andra flaskan har en utformning

Laura Biagiottis oregistrerade resp registrerade flaskdesign.

CORONA:s varumärkesregistrering.

som skall koppla till en sångare. Detta har genomförts genom en stämgaffel och att flaskan från sidan har en "rak rygg och en rund mage". Efter att ha konstaterat att flaskan grundform är snarlik andra på marknaden så PBR att flaskan: "anses distansera sig i betydande mån från andra förpackningar som används på marknaden, främst till följd av formen på förslutningsanordningen som närmast kan liknas vid en stämgaffel. "Flaskan med stämgaffeln hade alltså tillräcklig särskiljningsförmåga.

Stramt för alkohol registrerbart

Ett annat område där flaskdesign fyller en högst central funktion är inom alkohol. Allied Domecq lyckades efter en trög start få sin blå brännvinsflaska registrerad. Flaskan, som är designad av den kända glasformgivaren Gunnel Sahlin, föll PBR i

smaken. Efter ett konstaterande att grundformen är typisk för tillägg: "Flaskan uppvisar dock ett påfallande modernt formspråk med ett högre och stramt utförande i rena och slanka linjer utan ornament eller andra egentliga dekorationer. I förening med den blå färg som märket nu begärs skyddat för ger särskilt brytningen mellan flaskans breda, avrundade axelparti och dess avsmalnande, rätlinjiga kropp flaskan en identitet som i betydande mån distanserar den från andra flaskor."

Lite kring EG-varumärket

EG-domstolen har kommit med en dom under 2005 som gäller tredimensionell design. Det gällde en CORONA-ölflaska utan kork men med en limeklyfta nedstoppad i flaskhalsen. Varumärkesansökan gällde en oidentifierad flaska utan etiketter, alltså bara själva designen. De hävdade

själva bli att flaskformen inte är vanlig för öl i Europa, här är ölflaskorna bredare och har färgat glas.

EG-domstolens dom innebar bara teknikaliteter. Domstolen kan nämligen inte gå in och överpröva själva bedömningarna i sak som EG-domstolens Förstainstansrätten har gjort. Endast om Förstainstansrätten har gjort något direkt fel eller har haft fel utgångspunkter för sin bedömning kan EG-domstolen agera.

Därmed misslyckades försöket att få flaskans utformning registrerad som EG-varumärke. Förstainstans såg både till enskilda detaljerna och helheten när den kom fram till att flaskdesignen helt saknade särskiljningsförmåga.

Upphovsrätt

BARA FÖR SVERIGE

Upphovsrätt

BARA FÖR SVERIGE

För upphovsrättsligt designskydd, s k brukskonst, krävs att designen har:

- originalitet, ett resultat av ett självständigt skapande
- särprägel

Man brukar tala om att det inte skall finnas risk för dubbelskapande.

Ett gammalt mål i Helsingborgs tingsrätt som inleddes redan 1999 nådde fram till en dom under 2005. Det var en kamp där IKEA hade sålt en mer eller mindre identisk kopia av Mag Instruments MINI MAGLITE-ficklampan. Lampan visade sig inte bara ha skydd genom marknadsrätten, se ovan, utan även genom upphovsrätten.

IKEA ifrågasatte förstås att lampan design uppfyllde kraven för upphovsrättsligt skydd, men tingsrätten höll inte med.

Rätten noterade att:

”Industridesign får anses ha stor kulturell och ekonomisk betydelse och behov av rättsskydd är därför uppenbart. Skyddet får dock inte vara alltför omfattande eftersom ett sådant kan komma i konflikt med en effektiv konkurrens. [...] Vad som är skyddsvärt kan bl a variera beroende på bruksalstrets art samt tidens strömningar och värderingar.”

Den fäste sedan stor vikt vid att Svensk Forms Opinionsnämnd vid två tillfällen har bedömt att lampan uppfyller kraven. Rättens summering var:

”Det karaktäristiska för Mini Maglite-ficklampan är dess balanserade måttförhållanden, lamphuvudets form och proportionalitet till rördelen. Därtill kommer linjeföringens samverkan med detaljformningen av räfflade avsnitt. Mini Maglite-ficklampan är en originell produkt och den har tillkommit genom ett självständigt nyskapande.”

Eftersom inte heller några tekniska lösningar skulle förebehållas Mag genom att ge lampan skydd fick den det och IKEA fälldes för intrång.

Kopia ovan. Original nedan.

KRISS och kopian.

Klassisk jacka utan skydd

Avslutningsvis kommer här en komplett genomgång av en dom från Stockholms tingsrätt, som inte tidigare har berörts i BrandNews, där man bedömde jackors design.

När man fick motstånd sprack skyddet för Fjällrävens klassiska DUN EXPEDITION-jacka. Stockholms tingsrätt ansåg att jackans design inte var upphovsrättsligt skyddad. Hovrättens ovanliga beslut efter domen lär dock ha gett Fjällräven hoppet åter.

I BrandNews 01/2005 uppmärksammades hur Fenix Outdoor (ägare av Fjällräven) hade stämt tre företag för försäljning av piratkopior på den gamla klassiska jackan FJÄLLRÄVEN DUN EXPEDITION. Den bylsiga och färgglada jackan utformades av Fjällrävens grundare, Åke Nordin, redan 1974 och den blev för ett par år sedan en riktigt modeprodukt.

Kärnfrågan är om DUN EXPEDITION-jackan uppfyller kraven för upphovsrättsligt skydd. Kopiorna (här kallade polarjackan) är så lika originalet att de inblandade företagen benämnde kopian för ”Fjällräven-copy”.

Gick bra utan motstånd

I det ena fallet valde de stämda Sport & Fritid att inte ta strid. De dömdes då för upphovsrättsintrång och ett skadestånd om 120.000 kronor. Även om Sport & Fritid valde att inte ta strid var Stockholms tingsrätt tvungna att bedöma huruvida DUN EXPEDITION-jackan uppfyllde kraven för upphovsrättsligt skydd, vilket rätten då ansåg. Läs en utförligare artikel om den domen i BN 7/05.

De andra två som stämde, Srom och

SR Sport, tog däremot strid vilket har lett till ännu en dom från Stockholms tingsrätt kring alltså likadana jackor som i den tidigare domen.

Stor mängd ger stort krav

Det var SR, som driver sportbutikerna HI Sport, som importerade jackorna från Kina. Hela 1 158 jackor togs hit och när Fenix stämde hade de sålt endera direkt eller via återförsäljare 911 jackor. Sport och Fritid respektive Srom var återförsäljare. Srom hann sälja 47 av de 139 jackor man köpte av SR.

Efter att Fenix hade agerat mot återförsäljarna tog SR kontakt med Fenix och förklarade att man hade importerat jackorna och mängden. Därefter stämde SR av Fenix.

Kravet mot Srom, utöver förbud och förstörande av jackorna, är ett skadestånd om 225.000 kronor. Motsvarande krav på SR är 850.000 kronor.

Inget liknande tidigare

I Fenix resonemang kring att jackdesignen uppfyller kraven för upphovsrättsligt skydd som brukskonst pekar de både på helheten och detaljerna. ”[...] de gula dragskorna med vita skinnbitar i huvan, midjan och nederkanten, färgerna (särskilt babyblue), den välstoppade fasta huvan, de två stora sidofickorna med två ingångar från två sidor samt resåren i ärmsluten, knappar för justering av vidden samt skärningen med söm över bröstpartiet”.

Fenix kommentar att sömnen över bröstet gör att armar och bröst parti bildar en gemensam del.

”De olika detaljerna, inklusive tryckknapparnas placering tillsammans med jackans u-form och upplåsta siluett samt det mönster som skapas av sömmarnas placering gör jackan originell och särpräglad,” sammanfattar Fenix.

De påpekar att bedömningen av jackans utformning skall göras utifrån hur det såg ut då jackan skapades 1974, och inte utifrån alla de dunjackor som finns idag.

Eftersom en tidig bylsig dunjacka från Moncler är ett huvudargument från Srom

och SR noterar Fenix att den jackan inte hade samma skärning över bröstet, inga gula dragband eller vit skinnlappar och inte heller några dubbelfickor utan endast högt placerade enkla fickor. Den jackan hade också muddar, vilket DUN EXPEDITION-jackan saknar.

Ej konstnärligt, bara funktionellt

Sprom hävdar att originalets design inte når upp till kraven för upphovsrättsligt skydd, den ser ut som vilken dunjacka som helst. Sprom menar även att detaljer som fickorna och sömmarna på DUN EXPEDITION-jackan är rent funktionella lösningar. Det enda som enligt Sprom är särpräglad på Fenix jacka är FJÄLLRÄVEN-märket.

Om jackdesignen ändå skulle anses uppfylla kraven så menar Sprom att upphovsrätten inte hör till Fenix utan till Monclers eftersom de var först med denna typ av "voluminösa" dunjackor.

Om DUN EXPEDITION-jackan ändå anses var skyddade med medger Sprom att deras polarjacka är en "efterbildning".

SR Sport har en lite annorlunda argumentation och hävdar att utöver ifrågasättande av något upphovsrättsligt skydd så innebär polarjackan inget intrång eftersom den skiljer sig "väsentligt" från originalet. För det sistnämnda menar SR att varumärket på polarjackan, FIRST SLOPE, är det väsentliga.

Underkastad funktion och kvalitet

DOM

Tingsrätten inledde domen med att konstatera att kläder kan skyddas om brukskonst om de har originalitet och särprägel, och pekade på tre rättsfall; ett från Högsta domstolen där en stickad tunika ansågs skyddsvärd (läs mer i BN 4/95) och två hovrättsdomar där KRISSKoftor ansågs skyddade (se bilder, läs mer i BN 7-8/95 och 11/96).

Rätten la till att kravet på originalitet och särprägel, eller verkshöjd, är "relativt lågt ställt". Rätten lyfte även fram lite om att konstnärlig ambition och verkan som en delförutsättning.

Ur domen om tunikan plockade tingsrätten en detalj om att "alster som enbart bygger på fackkunskap, god smak och enkla variationer av välkända modeidéer av lätt insedda skäl inte kan komma ifråga för upphovsrättsligt skydd".

Efter att ha pekat på Fenix resonemang kring detaljerna i jackans utformning efterlyste tingsrätten bevisning med "särskild sakkunskap på formgivning av kläder eller liknande till stöd för påståendena om jackans originalitet, särprägel och konstnärliga

utformning."

Rättens kom därefter fram till att även om jackan är resultat av formgivning, så var den inte baserad på en konstnärlig ambition utan "helt underkastad funktion och kvalitet".

När rätten sedan jämförde DUN EXPEDITION-jackan med Monclers jackor vid den aktuella tiden kom rätten fram till att det var "svårt att finna någon avgörande skillnad i helhetsintryck i rent estetiskt hänseende."

De unika detaljerna på Fenix jacka räckte inte heller, utan rätten slutsats blev att DUN EXPEDITION-jackan inte hade fått en sådan individuell och konstnärlig utformning att den var upphovsrättsligt skyddad.

Skiljaktig domare ville skydda

En domare var skiljaktig på den centrala punkten om jackdesignens skydd. Han betonade att när Högsta domstolen ansåg att tunika var skyddsvärd så var det bl.a. mot bakgrund av att det "från samhällsynpunkt fanns starka skäl att hindra alltför långtgående efterbildningsverksamheter och istället uppmuntra kompetenta och seriösa formgivarinsatser".

Det avgörande för domaren var att även om Åke Nordin hade mest funktionella aspekter som grund när han utformade jackan så hade han enligt förhöret under rättegången "också [...] ett konstnärligt

syfte med formgivningen[...]. Att detta syfte kom först i andra hand efter frågor om funktion och kvalitet utesluter enligt min mening inte på något sätt att jackan som ett alster av brukskonst skulle kunna ha upphovsrättsligt skydd". Eftersom domaren dessutom ansåg att DUN EXPEDITION-jackan sammantaget var självständigt skapad utifrån Moncler-jackorna så ansåg domaren att jackan var skyddad, samt att polarjackan innebar intrång.

Domen är överklagad.

Ovanligt grepp från hovrätten

Efter att domen hade fallit reagerade Fenix blixtnabbt. Ett överklagande gick samma dag till Svea hovrätt. En del i överklagandet bestod i en begäran om att hovrätten skulle ändra tingsrättens dom om att de beslagtagna Polarjackorna skulle släppas.

Jackorna hann inte heller släppas eftersom hovrättens beslut kom redan dagen efter.

Hovrätten noterade att tingsrätten har agerat på det sätt den var skyldig att göra, dvs häva beslaget. Därefter sa emellertid hovrätten följande:

"När saken är svårbedömd kan det emellertid finnas skäl att göra undantag från den regeln [...]. Enligt hovrättens mening är situationen sådan i detta mål." Därför beslöt hovrätten att beslaget skulle bestå.

Det blir nu onekligen intressant att se hovrättens kommande dom. Efter det här beslutet skulle det se underligt ut om inte hovrätten resonerade ordentligt kring jackornas eventuella skydd.

Målnummer till rättsfallen i denna temaartikel återfinns på sid 39.

Fjällrävens jacka t v, polarjackan t h.